

Sissemakseta osaühing *pro et contra (pro)*

Indrek Niklus

Justiitsministeeriumi eraõiguse talituse juhataja

Võimalus asutada sissemakseta asutatud OÜ tekkis 01.01.2011. Alates sellest ajast on sissemakseta osaühingu loomine olnud mõnevõrra populaarsem kui tavapärasel korral asutatud osaühing. Näiteks kolme esimese aasta jooksul (2011 kuni 2013) asutati sissemakseta osaühinguid 8249 tükki rohkem kui tavapärasel korral asutatud osaühinguid. Absoluutarvudes väljendatuna on näitajad järgmised – sissemakseta osaühinguid asutati esimese kolme aasta jooksul 27498 ja kohele sissemakstud osakapitaliga osaühinguid asutati 19258.

Juba enne regulatsiooni jõustumist, mis võimaldas ilma kapitali kohelele sisse maksmata osaühinguid asutada, ja ka pärast regulatsiooni kehtima hakkamist, kritiseeriti äriseadustiku § 140¹ valitud lahendust peamiselt seetõttu, et säilitati osaühingu miinimumkapitali nõue suuruses 2500 eurot. Selle asemel sooviti, et miinimumkapitali nõue oleks sisuliselt üldse ära kaotatud ja asendatud näiteks 1 euro või veelgi väiksema vääringuga. Sellise lahenduse kasuks rääkivat asjaolu, et nii mõneski riigis – näiteks Belgias, Lätis, Saksamaal – on nn 1-euro osaühingu mudelit edukalt kasutatud.

Eelnõu, millega pakuti välja kehtiv regulatsioon sissemakseta osaühingu asutamise kohta, väljatöötamisel arutati miinimumkapitali nõude säilitamise ja mittesäilitamise poolt ja vastuargumente põhjalikult. Tookordsete valikute aluseks oli eelkõige tõdemus, et miinimumkapitali nõude ära kaotamine pööraks pahupidi kogu senised ja harjumuspärased ühinguõiguse põhimõtted. Eesti ühinguõiguses rajaneb võlausaldajate kaitse ja sellest tulenevalt juhatuse liikmete vastutus eelkõige miinimumkapitali nõudele. 1-eurose osakapitaliga ühingu loomise puhul oleks tulnud kõik sellesisulised sätted ümber töötada, mis omakorda oleks suuresti vähendanud ka selle ajani tekkinud kohtupraktika kasutamise võimaluse vähenemise. Kindlasti ei oleks sellisel juhul uue regulatsiooni kohaldamine ja ellurakendamine kulgenud niivõrd valutult nagu see kulges praeguse lahenduse puhul.

Riikides, kus on üritatud miinimumkapitali nõudega osaühingu regulatsiooni kõrvale või asemele luua miinimumkapitalita või väga väikse miinimumkapitaliga osaühingu (1-euro) regulatsiooni, ei olda tegelikult kaugeltki kindlad, kas selline lahendus on end õigustanud. Nimelt on 1-eurose osakapitaliga osaühingu puhul kõige suuremaks probleemiks tema kapitaliseeritus – niipea, kui ühing asub tegutsema ja tegema kulutusi (ja isegi juba asutamise käigus), peab tal olema mingi raha, et oma kohustusi täita. Kõige läbipaistvam viis selleks oleks raha kaasata osakapitalina, kuid selleks tuleb läbida aeganõudev osakapitali suurendamine.

Eestis valitud lahendus – miinimumkapitali nõue on jätkuvalt 2500 eurot – pakub osanikele ühingu rahastamise juures palju suuremat paindlikust. Raha saab (ja ka peab) ühingule anda alati, kui on vaja ilma erilisi formaalsusi läbimata. Samas tagatakse ka võlausaldajatele mingisugunegi kindlustunne ühingu kapitaliseerituse osas. Sest isegi kui osakapital ei ole sisse makstud, siis vähemalt osaniku käest saab raha välja nõuda. Loomulikult ei ole tegemist absoluutset garantiiga, et võlausaldajate nõuded saavad rahuldatu, aga vähemalt mingi lootus võrreldes üksnes 1-eurose osakapitaliga on olemas.

Erinevatel põhjustel – eelkõige maksejõuetuse tahtlik tekitamine – on palju räägitud juhatuse liikme vastutusest osaühingu majandusliku olukorra eest. On kõlanud ettepanekuid, et osaühingu juhatuse vastutus tuleb kindlasti üle vaadata ja regulatsiooni karmistada, et suurendada võlausaldajate võimalust saada vähemalt maksejõuetuse menetluse käigus osa oma nõudest rahuldatud. Teisalt on alati juurde

lisatud, et juhatuse vastutuse suurendamisega ei tohi minna üle piiri, sest nii võib kaduda ettevõtlusjulgeus ja kaotada oma tähenduse piiratud vastutuse põhimõte. Kuid miinimumosakapitali nõude ära kaotamisel oleks tulnud kindlasti muuta juhatuse liikme vastutuse regulatsiooni ja panna neile kohustus väljamaksete tegemisel alati kontrollida, kas kapitaliseeritus on piisav. Kas meie ühingute juhatuse liikmed ja ka võlausaldajad oleks sellega kohe sealt toime tulnud?

Teisalt kritiseeriti sisse makseta asutatud osaühingu loomise ideed väidetega, et edaspidi ei kasuta enam mitte keegi asutamisel sisse makstud osakapitaliga osaühingu vormi. Siiski näitavad eelnevalt välja toodud arvud, et tegelikult ei ole praktika päris selliseks kujunenud. Sisse makseta asutatud osaühingu vorm ei ole osutunud ainuvalitsevaks ja tegelikkuses kasutatakse tavapäraselt osaühingut ikkagi päris sageli. See näitab, et ettevõtjad on väga hästi mõistnud sisse makseta osaühingu olemust – see sobib ainult nõ odavatele äriideedele, kus ei ole vaja mingit erilist materiaalselt algkapitali, sageli piisab headest mõtetest ja pealehakkamisest.

Kardeti, et sisse makseta osaühingu kujuneb erinevaid pettusskeeme kasutavate kelmide lemmikvormiks. Kirjeldatud hirmude kontrollimiseks viisime läbi väiksemahulise uuringu, mille käigus võrdlesime 2011. aasta algusest kuni 2013. aasta lõpuni asutatud sisse makseta osaühingute ja sisse makstud osakapitaliga osaühingute käekäiku. Uuring ei hõlmanud kõiki võimalikke näitajaid osaühingu toimetuleku ja elukaare kohta, kuid valisime välja hinnanguliselt olulisemad – pankrotistumine, kasum/kahjum, majandusaasta aruande esitamine jne.